

Zsubori Andrea

Az internet mint a magyar nyelv tanulásának lehetséges terepe*

1. Bevezetés

Az internet a 20–21. század dinamikus technológiai fejlődéséhez képest is kiemelkedő gyorsasággal terjeszkedő kommunikációs eszköz. Egyre szélesebb körben érhető el, így nem véletlen, hogy jelenléte erősen befolyásolja a hétköznapi emberi tevékenységek jó részét: a munkát, a szórakozást éppúgy, mint a tanulást, illetve oktatást. A Balassi Bálint Intézet 2003 márciusában tartott konferenciáján megfogalmazódott egy olyan internetes magyar tananyag létrehozásának célja, amelyben nyelvi és magyarságismereti elemek egyaránt szerepelnek. Ilyen kezdeményezések azonban már most is léteznek – ezek feltérképezésére törekszem.

A téma interdiszciplináris megközelítést kíván, ezért először igyekszem röviden sorra venni azokat az elméleti vonatkozásokat, melyek metszetében a magyar nyelv internetes oktatása érdekessé válik. Ezek mindegyike sok olyan kérdést vet fel, melyekkel itt nem áll módomban foglalkozni – az elemzési szempontok meghatározásához igyekszem a legalapvetőbbekre koncentrálni. Ezt követően bemutatom az általam talált, magyar nyelvi anyagot adó oldalakat, végül pedig ezeket együttesen elemzem, kitérve néhány fontosabb problémára.

2. Elméleti vonatkozások

A világhálón található magyar nyelvleckék az elméleti vonatkozások sajátos hálóójában helyezkednek el, melynek csomópontjait a *nyelvtanulás*, a (magyar) *nyelv*, a (magyar) *kultúra* és az internet, vagyis az *információs társadalom* bizonyos vonatkozásai, jellegzetes, új kommunikációs közege jelenti. Ezek egymáshoz való viszonya határozza meg az elemzés szempontjából releváns elméleti terepet.

---

* Ennek a vizsgálatnak a figyelme sajnos még nem terjedt ki az egyik legjobbnak tekinthető forrásra, a magyarora.com anyagára. (A szerk.)

2.1. A nyelvtanulás szerepe az információs társadalomban

A társadalom egészében, a gazdaságban, kultúrában valamint az oktatásban tapasztalható alapvető változásokat az ún. „kommunikációs és információs forradalom” idézte, idézi elő (Bognár–Fehér–Varga 1998: 95). Az új, technológiai alapú folyamatokból többek között olyan nehézségek adódnak, mint például a nyelvi és kulturális sokszínűség fenntartása: általános félelem ugyanis, hogy egyes nyelvek – kiemelten az angol – uralkodóvá válása a nemzetközi életben riasztó mértékű. A szkeptikusok szerint az internet újabb terepet nyit meg az angol nyelv számára, különösen akkor, ha nem történnek lépések például az informatikai szaknyelv esetében anyanyelvi szókészlet kialakítására, használatának meghonosítására.

Karvalics (2000: 50-51) szerint a világháló használatának és az angol nyelvnek a terjedése között nincs exponenciális összefüggés. Nem vitatja ugyan, hogy a világháló domináns közvetítő nyelve az angol, de hangsúlyozza, hogy a probléma nem ragadható meg az angol nyelv és a nemzeti nyelv szembeállításával: „a kérdés az, hogy meghatározott metszetekben miképpen tud egymás mellett létezni a kettő, hol és milyen formában, milyen tevékenységek igénylik a kétnyelvűséget.” (uo.) A szerző sokakhoz hasonlóan úgy látja, az internet rendkívüli lehetőséget adott a kis nyelvek és kultúrák számára. A földrajzi távolságok megszűnése, a virtuális mobilitás határtalansága révén korábban soha nem tapasztalt módon és mértékben tudnak megmutatkozni a világ azon részének is, mellyel eddig a kapcsolatteremtés esélye sem igen állt fenn.

Az angol mint közvetítő nyelv segíthet megteremteni azt a kapcsolatot adott kultúra és a kultúrát nem ismerők között, amire a nemzeti nyelv – ismeretlenségéből adódóan – nem lenne képes; nemzetközi *lingua franca* jellege miatt pedig az angol válhat a nemzeti nyelv tanulását elősegítő eszközzé is.

2.2. Az on-line (nyelv)tanulásról

A világhálón keresztül történő tanulásnak a hagyományos oktatási formákkal szembeni újdonságai a virtuális térbe való áthelyeződésből adódnak. Szembeszökő változások tapasztalhatóak a folyamatban résztvevők egymás közti viszonyában (tanár–diák és diák–diák kapcsolatok), a tananyagok struktúrájában és a tanulás külső körülményeiben¹ (Lajos 1996: 4).

A **hol** tényezője majdnem kizárólagosan a tanuló döntésén múlik: a virtuális térben elhelyezett tananyag bármikor hozzáférhető, ideális esetben azonnal rendelkezésre áll. Az idő, vagyis a **mikor** kérdése kettős arculatú, hiszen a világhálón le-

¹ Ezek részletesebb bemutatásakor nem mindegyiknél emelem ki a nyelvoktatásban megfigyelhető sajátosságokat, mivel esetükben azok megegyeznek az általánosságokkal.

hetőség van kötöttebb szinkron és kötetlen idejű, aszinkron módon folyó kurzuson való részvételre is.

A tanulás helyének és idejének megváltozása okozza a tanár–diák, illetve a diák–diák viszonyban és szerepben tapasztalható új vonások megjelenését. A tanár ugyan továbbra is nélkülözhetetlen a tanulás folyamatában, de szerepe jelentősen megváltozik. Háttérbe szorul, a súlypontot a tanuló önálló munkája jelenti – éppen ezért helytállóbb on-line **tanulásról** és nem on-line tanításról beszélni. A személyes kapcsolat megszűnik vagy erősen redukálódik, ezzel párhuzamosan azonban megnő a közvetett érintkezés mértéke (Tiffin–Rajasingham 1995: 168).

Mivel forrásnyelvi környezetben gyakran előfordul olyan helyzet, amikor bizonyos okok miatt a tanuló nem tud részt venni szervezett oktatásban (anyagi jellegű akadályok, nem tanfolyami kereteket igénylő nyelvtanulási célok, vagy – ami a magyar mint kevéssé ismert és ritkán tanított nyelv esetében könnyedén elképzelhető – egyszerűen nincs nyelvtanfolyam), a tanuló akaratán túl az elérhető anyagokon is múlik, hogy végül megindul-e a tanulás folyamata. Az egyre gyakoribb információforrássá váló internet így kiemelt terepévé válhat a magyar nyelv egyéni tanulásának.

A virtuális közeg jelentős hatással van a nyelvtanulásban felhasznált anyagokra elérhetőségük és belső struktúrájuk tekintetében egyaránt. Egyrészt mérhetetlen módon megnőtt az autentikus célnyelvi információk száma, bár ezek nyilvánvalóan nem elégítik ki az egyes nyelvi szintek követelményeit úm. redukált szókincs, egyszerűbb szerkezet, s még az elérhető „támpontokkal” együtt (szótárak, nyelvtani szabályok) sem alkotnak valamiféle kimeríthetetlen, szervezett tananyagot.

Másrészt azonban az on-line forma módot ad a tanulónak a konkrét tananyagból való kilépésre, olyan segítség felhasználására, mely nem képezi szerves részét az adott oldalnak. A hipertext és a multimédiás lehetőségek által megnyitott új távlatok a tananyagtervezésben és kivitelezésben azzal a következménnyel járnak, hogy várhatóan több terület szakértőiből álló munkacsoport lesz képes minden követelménynek megfelelő „virtuális nyelvleckét” készíteni, vagyis a nyelvtanári tudásnak informatikai tudással kell társulnia (Lajos 1996: 3).

A virtuális térben zajló tanulási folyamat új típusú elvárásokat támaszt a tanulóval szemben is: egyrészt technikai kompetenciával (digitális alfabetizmussal), másrészt az önálló teljesítmény hangsúlyossá válása miatt megfelelő motivációval kell rendelkeznie.

2.3. A kommunikatív módszer és az interkulturális szemlélet

A technikai fejlődés lehetővé tette olyan új eszközök alkalmazását a nyelvoktatásban, melyek elsősorban hang- és képanyag összekapcsolásával segítették a nyelvtanulást. Az új alkalmazások révén nőtt a célnyelvi anyag, sokrétűbbé váltak

a célnyelvi ingerek, ezen keresztül pedig élmény- és életszerűbbé vált a tanulás folyamata.

A nyelvoktatásban napjainkban uralkodó kommunikatív módszer célja az ún. **kommunikatív kompetencia** kialakítása – ehhez a négy alapkészségnek (a beszédnek és az írásnak, illetve a hallás és olvasás utáni megértésnek) az integrálására van szükség. Kialakításuk és fejlesztésük nem mehet végbe egymástól élesen elkülönülve: az egyes feladatokban ugyan előtérbe kerülhet valamelyik, de a nyelv elsajátításának folyamatában egyensúlyban kell lenniük, egyik sem válhat egyeduralkodóvá.

A módszer kiegészülését jelenti az interkulturális szempontok megjelenése a nyelvoktatásban. Eszerint különböző kultúrájú emberek találkozásakor a sikeres kommunikációhoz nemcsak nyelvi vagy kommunikatív, hanem ún. **interkulturális kompetenciára** is szükség van. Ez annyiban jelent többletet, hogy míg az előbbieket a nyelvi megnyilatkozás helyességét, illetve a beszédhelyzetükhöz való adekvát alkalmazkodást teszik lehetővé, addig az interkulturális kompetencia abban segít minket, hogy beszédpartnerünk kultúraspecifikus attitűdjeit, viselkedési formáit stb. megértsük. A saját és az idegen kultúra hasonlóságainak és különbségeinek tudatos láttatása segít felszámolni a már meglévő sztereotípiákat (Molnár 2001: 14).

2.4. Az elemzés szempontjai

A következő elemzésben fontos szempont lesz, vajon milyen közvetítő nyelven érhetők el ezek az anyagok, majd az on-line tanulás jellegzetességei alapján annak vizsgálata, hogy alkalmasak-e önálló tanulásra, s eszköztárunk mennyire alkalmazkodott a multimédia kínálta lehetőségekhez. Fölmerül az arányos készségfejlesztés és a nyelvhasználati szabályok közvetítésének kérdése (mint a kommunikatív kompetencia kialakításának fő követelményei), valamint az, hogy az új úton folyó magyaroktatás jelenthet-e kizárólagos terepet tanulói számára. Végül pedig általános szempontként jelenik meg, hogy az adott oldal milyen nyelven túli és nyelvhez kapcsolódó többletinformációkat tesz elérhetővé a tanuló számára, s milyen kulturális kapcsolatteremtési lehetőséget biztosít.

3. Az interneten található magyar nyelvleckék bemutatása

Nyilvánvaló, hogy a világháló hatalmas mennyiségű autentikus célnyelvi anyag elérését teszi lehetővé számtalan különböző nyelv tanuló számára. Gyakorlatilag valamennyi nyelvhasználati stílusra, nyelvi regiszterre találhat példát az érdeklődő: a szépirodalmi szövegektől a publicisztikai vagy tudományos stíluson át a hétköznapi nyelvhasználatig, a szaknyelvi anyagoktól a szlengen keresztül az argóig.

Az azonban már nem ennyire egyértelmű, hogy a hatalmas mennyiségű, de mindenképpen bizonyos szintű nyelvtudást igénylő anyagok mellett mennyire van

lehetőség a szövegek megértéséhez szükséges nyelvtani ismeretek megszerzésére. Vagyis rendelkezésére áll-e a nyelvtanulónak egy oktatási szempontok szerint rendezett anyag – egyszerűbben szólva: tananyag?

Bizonyos nyelvek esetében egyértelműen igennel lehet válaszolni: így a már sokat emlegetett angol nyelv, és a szintén széles körben elterjedt francia, német, spanyol stb. nyelvek esetében nincs hiány a nyelvtankönyvek vagy nyelvkurzusok virtuális megfelelőiből. A szinte átláthatatlanul széles kínálatban nagy valószínűséggel mindenki megtalálja a neki megfelelő szintet, módszert. Más a helyzet az ún. kevésbé tanított nyelvekkel: tananyagaik mennyiségileg és sokszor minőségileg is jóval elmaradnak a fent említett „népszerű” nyelvek mögött.

A magyar nyelv esetében – mint látni fogjuk – viszonylag kevés számú nyelvlecke, korlátozott mennyiségű nyelvtani anyag és hullámzó színvonal a jellemző. A bemutatásra kerülő oldalakat csupán a könnyebb áttekinthetőség kedvéért – így némileg önkényesen – az alábbiak szerint csoportosítottam:

1. Nyelviskolák on-line kurzusai, illetve az on-line tanulást lehetővé tevő, segítő szolgáltatásai
2. Nyelviskoláktól független nyelvleckék, „kurzusok”
3. Kiegészítő, illetve segédanyagok, egyéb lehetőségek

A magyar nyelvi anyagot kínáló weboldalak, on-line tanulási lehetőségek igen sokfélék, szeretném azonban hangsúlyozni azt a nyilvánvaló tényt, hogy az egyes csoportokon belüli felsorolás minden bizonnyal nem fedi a teljes kínálatot. A három csoport általános bemutatását követően igyekszem majd felmérni, hogyan jelennek meg a fentebb megadott elemzési szempontok a konkrét oldalak esetében.

3.1. A nyelviskolák adta lehetőségek

Egyre több nyelviskola jelenik meg a világhálón, mivel ez ma már szinte alapkövetelménynek tekinthető. Az internet egyik elsődleges információforrássá vált, így az ügyfélkör szélesítésében egy honlap rendkívül fontos szerephez juthat. A weblap elkészítése természetesen nem jár együtt automatikusan az on-line kurzus megindításával.

A külföldi nyelviskolák esetében viszonylag sok lehetőség adott az interneten keresztül folyó tanulásra, a magyar nyelv azonban nem szerepel a kínálatban, jellemzően a nagyobb nyelvek kerülnek be az on-line repertoárba. Ez nem meglepő, hiszen az iskolának üzleti szempontokat kell érvényesítenie, számára nyilvánvalóan fontos a nyereséges működés.

A magyarországi nyelviskolák körében sem jobb a helyzet: annak ellenére, hogy sok iskola foglalkozik a magyar mint idegen nyelv tanításával, többségüknél nincs mód arra, hogy akár kizárólagosan, akár csak részben virtuális módon tanuljanak a diákok, hogy bármilyen anyagot on-line elérhessenek. Kivételek természetesen akad-

nak, de a magyar nyelv a hazai nyelviskolák esetleges on-line anyagai között sem kap kiemeltebb helyet – talán éppen a célnyelvi környezet miatt.

A hazai nyelviskolák közül mindössze egyetlen akad, amely valóban interneten zajló kurzust kínál, ez a *Szeminár és Nyelvtúdió Zenz Bt*², az osztrák *Sprachstudio Zenz* partnercége. Kínálatukban ötrészes on-line tanfolyamok szerepelnek, kétszer 10 és háromszor 9 leckével. Egy-egy leckén belül két olvasmány, szótár, nyelvtani anyag, feladatsor található. Kiegészítő lehetőségként videó-konferenciákon vehet részt a tanuló, s e-mailen keresztül segítséget kérhet trénerétől is.

Az oldalon megtalálható a kurzus teljes tematikája – ennek alapján azt mondhatom, hogy a kurzus a haladó, középhaladó szintnek megfelelő tudásanyagot tud nyújtani a tanulók számára. A nyelvtani anyagról, a leckék felépítéséről azonban csak egy ún. próbaóra alapján nyilatkozhatok, mely bárki számára szabadon elérhető, letölthető. Ebben az első rész második leckéjének anyaga szerepel, pontosabban annak csak egy része: nincs ugyanis hanganyag, nincs a leckéhez ígért szótár. Ebből természetesen nem lehet általánosítani, így erre nem is vállalkoznék. Amennyiben azonban a többi lecke is ennek a próbaórának a felépítését, jellegét követi, akkor nyelvtani magyarázatokban kicsit hiányos, túlzottan vázlatos elméleti, és nem túl tág terepet nyújtó gyakorlati részekből épül fel a kurzus. Az ellenőrzés során pedig, ha nem tanár, hanem szoftver javítja az adott feladatot (például tesztet), akkor fennáll a veszélye annak, hogy elfogadható megoldást utasít vissza a program a beépített válaszoktól való eltérés miatt.

Összességében azonban mindenképpen pozitívan értékelendő, hogy egy nyelvtani szempontból rendszerezett, áttekinthető tananyag áll azok rendelkezésére, akik hajlandók vagy tudnak a magyar nyelv tanulására 200–500 euró közötti összeget áldozni (a videó-konferenciák számától függően). Jellemző szolgáltatás az ingyenes on-line szintfelmérés; több (magyar nyelvi kurzussal rendelkező) iskola oldalán található ilyen tesztek. Ezek azonban elsősorban a későbbi – valós térben zajló – kurzus megválasztásához kívánnak tájékoztatást nyújtani, a virtuális úton folyó tanulásban nem igen juthatnak szerephez.

Mindössze két olyan hazai nyelviskolát találtam, melynek kínálatában az on-line teszt mellett egyéb szolgáltatás is szerepel. Egyikük az *International House*,³ mely a londoni központú *International House World Organization* tagja. Szolgáltatásának lényege, hogy a beiratkozott tanuló, amennyiben időbeosztása nem teszi lehetővé, hogy rendszeresen órákat látogasson, e-mailen keresztül konzultálhat tanárával, így elegendő egy-két személyes találkozás. A szolgáltatás tehát csak fizikai kontaktus (beiratkozás) és fizikailag létező tananyag (tankönyvek) mellett mű-

² www.sprachstudio.hu

³ www.ih.hu

ködőképes, s mint ilyen, nem is tekinthető virtuális nyelvtanulásnak – annak ellenére, hogy a nyelvtanulás folyamatába virtuális elem is kerül.

A másik a *Katedra Nyelviskola*,⁴ mely lehetőséget nyújt a szókinccs fejlesztésére; szolgáltatása egyedülálló a hazai kínálatban több szempontból is: egyrészt, mert létezik, másrészt, mert ingyenes, azaz csak egy regisztrációs eljárás függvénye. A regisztráció során mindössze egy név és egy e-mail cím, valamint a választott nyelv és szint megadása szükséges: angol, német, olasz szavak mellett van lehetőség magyar szókinccsbővítésre is alap-, közép- és felsőfokon egyaránt. A dolog egyetlen szépséghibája, hogy az iskola honlapjának angol nyelvű változatában elvéve találunk angol szavakat: a regisztráció ugyan *Registration*, a Fórumból *Forum* lesz és a felhasználói név–jelszó is *login–password*ként jelenik meg, de minden egyéb felirat, link magyar nyelvű marad, és a kezdő magyartanulónak bizony segítségre lesz szüksége, ha boldogulni akar. Itt sem beszélhetünk a virtuális oktatás kapcsán oly szívesen emlegetett interaktivitásról: a naponta érkező e-mail tanulásra motiváló ereje egy idő után gyakorlatilag nullával egyenlő.

A hazai nyelviskolák tehát még nem fedezték fel maguknak a virtuális tér nyújtotta lehetőségeket – legalábbis ami a magyar nyelv oktatását illeti. Ennek oka lehet többek között, hogy értelmetlennek tűnik előnyben részesíteni a kizárólag online tananyagokat célnyelvi környezetben, de lehet a szakmai (technológiai) ismeretek esetleges hiánya, a magas előállítási költségek, vagy akár az idő, az energia hiánya, amire pedig egy virtuális oktatóanyag elkészítéséhez nagyon is nagy szükség van.

3.2. További nyelvleckék

A nem nyelviskolákhoz kötődő, de nyelvtanítási céllal létrejött anyagok jelentik a következő csoportot. Ide tartozik a www.hungarotips.com/hungarian, a www.hungaroport.hu, a www.people.fas.harvard.edu/~arubin/hungarian.html, valamint a www.kaleidovox.hu oldal. A csoport mindössze négy tagja között sok lényeges vonatkozásban tapasztalhatóak különbségek. Így például a tananyag struktúrájában, a készítő motivációjának és céljának tekintetében, vagy az oldal interaktivitásának mértékében. Ennek ellenére van, ami összeköti őket: az, hogy rendezett, egymásra épülő nyelvtani anyagot kínálnak, s ingyenesek, azaz szabadon elérhető tanulási lehetőséget jelentenek.

A www.hungarotips.com/hungarian oldalról fontos megemlíteni, hogy készítője, Lilla Hudoba magyar származású, de hosszú ideje Amerikában él. (Elmondása szerint a honvagy szülte az elhatározást, hogy egy Magyarországgal foglalkozó oldalt hozzon létre. Ez lett a *Hungarotips*, s csak később, az oldal látogatóinak kéré-

⁴ www.katedra.hu

sére kezdett el ezen belül egy tananyagot összeállítani.) Mivel a weblapot szabadidejében szerkeszti, az még nem teljes.

Három – kezdő, középfokú, haladó – szinten van lehetőség a tanulásra, egységesnek tekinthető anyag azonban csak a kezdőknek áll rendelkezésre. Az oldalon adott időpontban lehetőségük van a tanulóknak egy fórumon való részvételre. Az oldal tartalmaz feladatokat, játékokat is, melyek között közel azonos arányban találunk on-line megoldható és hagyományos, papírt-ceruzát kívánó gyakorlatokat.

Az oldal külön foglalkozik a magyar ábécével, audio-fájl kapcsolódik külön minden egyes hanghoz, a gyakorlást szolgáló szavakhoz (ez egyben az első lecke is). Tartalmaz egy-egy táblázatot az igeragozásnak (nagyon hiányos), a főnevek eseteinek (kisebb hiányosságokkal) és a személyes névmásoknak az összefoglalására, egy összefoglalót a magánhangzó-harmóniáról, a magyar nyelv finnugor eredetéről, s egy magyar szólásokból és közmondásokból álló kis gyűjteményt azok szó szerinti fordításával és értelmezésével. Az oldal egy külön szolgáltatása a „mondatküldés.”

Mivel a nyelvleckék egy nagyobb magyar vonatkozású oldal részét képezik, találhatóak olyan adatok is a lapon, melyek nem kapcsolódnak szorosan a nyelvtani anyaghoz, ugyanakkor a tanuló számára fontos információkat hordoznak. Így többek között a magyar hagyományokról, ünnepekről, vagy éppen híres magyarokról találhatunk néhány sort. Több, az oldalon kívülre mutató linket is találhatunk – ezek egy része más magyar oldalakra vezet, például a Hungarian Web Ring⁵ tagjaihoz. A nyelvtanuló szempontjából fontos lehet, hogy külön linket kapott a www.amazon.com, az egyik legnagyobb web-áruház, amely viszonylag széles választékát kínálja a magyar nyelvkönyveknek, szótár- és egyéb oktató szoftvereknek.

A www.hungaroport.hu oldal nyelvleckéi szintén egy nagyobb, magyar vonatkozású weblap részei; készítői azonban hazai szakemberek. A cél egy nyelvi és kulturális vonatkozású anyagokat egyaránt tartalmazó rendszer, adatbázis létrehozása volt. Az oldal az Oktatási Minisztérium pályázatának keretében készül a MTA SZTAKI és a BNI Kft közreműködésével, s nemcsak nyelvleckéket tartalmaz, hanem általános információkat a nyelvtanuláshoz (nyelviskolák elérhetősége, fontosabb tudnivalók stb.), vagy éppen e-learning szaktanácsadást. A tananyagok köre ugyan messze nem olyan széles, mint ahogyan a főoldalon ígérik, s a honlap kulturális információk tekintetében sem váltja be a hozzá fűzött reményeket, egyelőre mégsem marasztalható el emiatt, mivel nemrégiben indult, állományát folyamatosan töltik.

⁵ A világhálón kialakuló ún. web ring-ek, azaz web-gyűrűk az azonos témájú, azonos vonatkozású oldalakat fogják össze.

Található az oldalon on-line szintfelmérő és interaktív tananyag egyaránt. Utóbbi egyik része Szende Virág *Lépésről lépésre* című magyar nyelvkönyvének internetes változata: kezdő és haladó szinten egyaránt közel 25 lépésből álló anyagot jelent. Minden lépéshez néhány gyakorlat és nyelvtani magyarázat tartozik, minden tizedik lépés után tesztfeladatok következnek. Az anyag másik fele Laczkó Zsuzsa – Kindert Judit *Füles* című tankönyvéből készült, mely a Debreceni Nyári Egyetem *Hungarolingua* sorozatának hallás utáni megértést segítő feladatgyűjteménye. Az oldal egyetlen közvetítő nyelve az angol, ezzel részben igazodva ahhoz a célhoz, hogy összefogják a szétszórtan élő felhasználói kört.

A www.people.fas.harvard.edu/~arubin/hungarian.html a csoport következő tagja. Készítője, Aaron Rubin a Harvard Egyetem tanára (PhD). Rövid életrajzából kiderül, hogy nyelvész végzettségű, s több éves tanári tapasztalattal rendelkezik. Az 1996/97-ben összeállított 9 magyar nyelvlecke mellett egy azonos felépítésű svéd kurzust is készített. Elmondása szerint azért kezdett magyarul tanulni, mert szeretett volna megismerkedni egy nem indoeurópai nyelvvel; ezt követően pedig azért állított össze magyar nyelvlekkét, mert úgy vélte, az elérhető tankönyvek között nincs megfelelő.

A leckék egymásutániségében bizonyos didaktikai elemek is megjelennek. Így például minden negyedik lecke után ismétlődő anyag következik, s hogy ezeket ne ugorja át a tanuló, némi új nyelvtani anyagot is tartalmaznak. Az egyes leckék felépítésüket tekintve három részre tagolódnak: ezek az átlagosan 15 új szótári tételt megadó *Szókincs*, a sok példát tartalmazó, sűrített, de szintnek megfelelő nyelvi anyagot magyarázó *Nyelvtan* és a rendszerint fordítást, esetenként a végződés magadását jelentő *Feladatok*.

Az oldal már alkalmas egy rendszerbe álló, ám alacsony szintű (ún. álkezdő) magyar nyelvtudás elsajátítására, de leginkább egy vékonyka nyelvkönyv digitalizált változatára emlékeztet. A feladatok csak papíron oldhatók meg (bár a helyes fordítás megtalálható az oldalon), a kilencedik leckéhez még nem is készültek el, a szókincs minimális. Interaktivitása kimerül abban, hogy kérdéseinket, kommentárjainkat elküldhetjük e-mailben a készítőnek. A komolyabb érdeklődő talál még egy magyar kulturális linkgyűjteményt is, melyben szótár, web-áruház (szintén a www.amazon.com anyagaihoz vezetve), magyar múzeumok, sőt például a miniszterelnöki hivatal is helyet kapott.

A www.kaleidovox.hu oldal ezzel szemben széles választékát nyújtja az interaktív gyakorlási formáknak, de kevésbé jól felépített nyelvtani anyagot kínál. Az oldal kifejezetten a számítógépes nyelvtanulást segítő anyagok tárházául szolgál, mind tanárok, mind diákok részére angol, német, francia, spanyol olasz és magyar nyelvből. A magyar nyelvi anyagok két részre bonthatók: letölthetőkre és on-line elérhetőkre. Mindkettő nyelvtant és gyakorló feladatokat is magában foglal, s mind-

kettőhöz három lehetséges munkanyelv közül választhatunk (angol, spanyol és magyar).

A tananyagok nyelvtant tartalmazó részei a *Halló, itt Magyarország!* című tankönyv első kötete alapján készültek, felépítésükben, tematikájukban ennek felelnek meg, ugyanakkor csak az A, B, D részeket (olvasmány, szókincs, feladatok) tartalmazzák, a C szakaszok (vagyis a nyelvtani magyarázatok) hiányoznak. A kötetben szereplő összes szót megtalálhatjuk egy szótárban, mely magyar alapú, s angol, francia és spanyol megfelelőket tartalmaz. Az interaktív igeragozónak⁶ gyakorló formája is létezik (szintén interaktív módon), társasjáték, szóvadász, memóriajáték, akasztófa segíti a szavak tanulását – feladatok tekintetében az oldal egyedülállóan sokrétű, és kiemelkedően interaktív.

Külön megemlíteném az ún. *Coloraid* technikával készült mondatalkotást, ragozást segítő feladatot. A *Coloraid* egy olyan újszerű nyelvtanulási/nyelvoktatási eljárás, melynek célja, hogy hatékonyabbá, egyszersmind érdekesebbé tegye az idegen nyelv tanulásának talán legmechanikusabb, legmonotonabb mozzanatait, azaz az új nyelvtani elemeknek és jelenségeknek, valamint az alapszókincsnek a megismerését és elsajátítását. A nyelvtani funkciójú színhasználat és a képek segítségével ez a módszer a nyelvtanulót állandóan arra ösztönzi, hogy a nyelvtani és lexikai elemeket önállóan és aktív módon használja. A technológia nagy hátránya – mint ahogy általában az interaktív gyakorlatokban megfigyelhető –, hogy csak egyetlen választ ismer, így más – nyelvtanilag helyes (és a képhez illő) – mondatokat nem fogad el megoldásként. Az oldal egyébként leginkább a gyakorlás terepe lehet, mivel a leckék feldolgozásai nyelvtani szabályszerűségeket nem tartalmaznak, az elkészült on-line anyagok mennyisége csekély: csak a gyakorlatok száma és fajtája nagy, a gyakorolható nyelvtané kevésbé.

3.3. Egyéb anyagok

Egyes oldalak nyelvi anyaga olyan minimális, hogy az gyakorlatilag csak egy ún. túlélő szint elsajátítására elegendő, vagyis tanulójának mindössze annyi nyelvtudást biztosít, amennyi egy udvarias köszönéshez, bocsánat-, segítség- vagy információkéréshez, esetleg egyszerűbb vásárlás lebonyolításához elegendő. Ezeken az oldalakon általában nemhogy nyelvtani szabályszerűségeket nem találunk, de még csak több leckényi anyagot sem. A tanuló nem tud meg szinte semmit a magyar nyelv jellegzetességeiről, gyakorló feladatok sem igen akadnak, a nyelvtől részben független kulturális ismeretek itt legfeljebb véletlen kerülnek elő.

⁶ Adott nyelvpárosításban a kötet bármely igéjének határozott és határozatlan ragozása alakjait megadja a kívánt igeidőben vagy igemódban.

Mégsem irrelevánsak az ilyen nyelvi anyagok sem, hiszen az érintkezés egy másfajta módját, más szintjét képviselik. Rendszerint vagy utazással foglalkozó oldalakon bukkannak fel vagy linkként, vagy az oldalhoz tartozó anyagként. Előbbiek általában az utóbbiakhoz vezetnek, utóbbiakat pedig gyakorlatilag a www.travlang.com/languages (Magyar nyelv utazóknak) és a www.travel-net.com/~whitelaw/hungary/lang2.html oldalak jelentik. Mindkettő célja az alapvető kifejezések bemutatása – hanganyaggal illusztrálva.

A www.travlang.com/languages oldal különlegessége, hogy az utazni készülő bármilyen bázisnyelvről indulhat, s bármilyen célnyelvet megadhat – legalábbis a felajánlott nyolcvan lehetőség közül. A háttérben ugyanazon kifejezések halmaza rejtőzik, így minden nyelven – adott esetben magyarul is – megtudhatja az érdeklődő, hogyan kell megköszönni a segítséget, vagy hogyan kérünk útbagazítást. A szavak állandó hét csoportja: *Fontos szavak; Számok; Vásárlás, étkezés; Utazás; Útba igazítás; Helyek; Időpontok és dátumok*. Ezek együttesen több mint 200 szót, kifejezést tartalmaznak. Minden kifejezéscsoport után egy rövid kis kvíz – „szódogozat” – található, ahol a célnyelvi szavak bázisnyelvi megfelelőjét kell megadni. Valamennyi kifejezés meghallgatható audiofájl formájában, ezzel segítve a kiejtés elsajátítását.

A www.travel-net.com/~whitelaw/hungary/lang2.html ennél jóval kevesebb kifejezést kínál (alig 80-at), ezen az oldalon azonban lehetőség nyílik arra, hogy az érdeklődő új kifejezésekkel gazdagítsa tudását az oldal készítőjének küldött e-mail segítségével. A kiejtést itt is hanganyag segíti, emellett pedig a magyar szavak hangzó formájának angol helyesírási szabályok szerint való leírása is megtalálható. Ez a külföldieknek rendszerint problémát okozó magyar hangzórendszer elsajátításában jelenthet segítséget.

Érdekességként említeném meg, hogy kitartó kereséssel lehet találni olyan oldalakat is, mint a www.transparent.com. Ez rendkívül kis mértékű nyelvi anyagot tartalmaz (alig 30 kifejezést), ami azonban nem meglepő, hiszen rendhagyó módon nem is utazási oldalról van szó, hanem egy nyelvi anyagokat kínáló internetes áruházról. A megrendelhető egyetlen magyar CD-ROM mellett elrejtettek egy leírást a magyar nyelv jellegéről, s beiktattak néhány – hangfájllal támogatott – alapvető kifejezést. Ez persze a fenti minimális szintet sem éri el – már ami a nyelvtanulást illeti –, inkább csak ízelítő a magyar nyelvből, mintegy reklámfogás a kínált áruhoz. Főleg annak jelzésére emeltem be a dolgozatba, hogy a legváratlanabb helyeken is rábukkanhatunk valamiféle nyelvi anyagra.

Egyszerűségük ellenére az előbb bemutatott oldalak a célnak, vagyis egy átlagos turista nyelvismereti igényeinek megfelelnek, de természetesen nem alkalmasak valódi értelemben vett nyelvtanulásra, nem kérhető számon rajtuk minden, ami egy on-line tananyagtól elvárható.

Más típusú, de szintén internetes magyar nyelvi anyag található a következő oldalakon is, ezért tartom szükségesnek rövid bemutatásukat. Ezek az „egyéb” kategóriájába tartozó oldalak, a későbbi elemzésben mint alkalmi viszonyítási pontok válhatnak fontossá. Ide tartozik természetesen minden olyan anyag, mely magyar nyelven vagy esetleg kétnyelvű fordításban, illetve hangzóanyagként megtalálható az interneten, így többek között az elektronikus, on-line szótárak is. Mivel azonban ezek száma igen magas, mindössze egy-két érdekesebb példát emelnék ki.

Egyikük a www.unforgettablelanguages.com, mely nagyjából a hazánkban jól ismert *HURON WORDS PLUS – Nagy szótanulós könyv* stílusának felel meg, azaz a bázisnyelv és a célnyelv hasonló hangzású szavainak összekapcsolásával, az ebből születő humoros képekkel igyekszik segíteni a memorizálást. A közel 10 dollárért megkapható teljes anyag csupán szókincsbővítésre szolgál, sem nyelvtani szabályszerűségeket, sem mondatstruktúrákat nem tartalmaz.

A másik érdekes példa a www.uberzetsung.at/twister/hu.htm, melyen magyar nyelvtörők és azok angol, illetve német nyelvű fordításai találhatók meg – utóbbiak nem szépirodalmi igényrel készült fordítások, csak értelemszerűen adják vissza a magyar szöveget. Így sajnos Romhányi utánozhatatlan műve, *A teve fohásza* is csak egy butuska történetté zsugorodik. Kiejtési gyakorlatnak azonban kitűnő – ha a tanuló megtalálja, ha tudja a kiejtési szabályokat, és ha van, aki meghallgassa.

Végül a szótárak közül a nyelvtanuló számára érdekes lehet – bár nem feltétlen értékes – a www.notam02.no/~hcholm/altlang/ht/Hungarian.html oldalon található „Alternatív Szótár”, melyben 175 tétel szerepel. A szótár saját meghatározásában szleng szavak, kifejezések gyűjteménye, ennek azonban nem teljesen felel meg. Vannak benne az ifjúsági nyelvhasználatot jellemző szavak is, de sok a trágár, durva kifejezés, s bár a szótár a jelentés mellett egy minimális használati keretet is megjelöl, egyes kifejezéseknél nem tartom elegendőnek a „ha valaki nagyon dühös” instrukciót.

4. Az on-line magyar nyelvrelekék elemzése

4.1. Az információs társadalom követelményei szempontjából

Az angol térhódítása érzékelhető az on-line magyar nyelvrelekék esetében is. Legtöbbjük kizárólagos közvetítő nyelve az angol, s a nem angol nyelven indított keresés⁷ eredményeképpen is ugyanezekhez az oldalakhoz jutunk. A világ különböző pontjairól származó tanulói körnek tehát nem sok választása marad. Údító kivétel a *Kaleidovox* oldala, ahol az angol mellett spanyol munkanyelv is választható, szótára pedig ezeken felül francia megfelelőket is tartalmaz. Ezen kívül a *Szeminár Bt.* kur-

⁷ Német és olasz kereséssel próbálkoztam az angolon kívül.

zusa esetében van lehetőség német alapú tanulásra. A legnagyobb nyelvi sokféleséget jelenleg a www.travlang.com/languages képviseli; nyelvi anyagának mennyisége, struktúrája és az összeállítás célja azonban nagyban csökkenti azt az érdemét, hogy angolul nem tudók számára is megadja a magyar nyelv ilyen tanulásának esélyét.

Az a paradoxon, melyet a kis nyelvek és kultúrák szempontjából az angol nyelv terjedésének veszélye és az általa biztosított megmutatkozási lehetőség jelent, itt is tapasztalható. Egyik készítő sem vállalta fel annak kockázatát, hogy ne legyen angol közvetítő nyelv – még ha mellette esetleg meg is jelenik egy második vagy harmadik nyelv. Ami azonban még meglepőbb – s itt utalnék a magyar nyelv regionális szerepvállalásának esélyére (Nádor 2003a: 20) –, hogy nem találni olyan oldalt, mely a szomszédos országok nyelvén segítené a magyar nyelv tanulását.

A tanulási-tanítási folyamat megváltozása kapcsán egyrészt az önálló tanulás lehetőségének kérdése vetődik fel. Ez az információs társadalomban tapasztalható változásokból – nevezetesen a tudás felértékelődéséből, valamint az élethosszig tartó tanulás koncepciójának felelevenedéséből – következik (Lajos 1996: 2). A tanár-diák és diák–diák viszony átalakulása mellett hangsúlyossá válhatnak a tananyagok szerkezetében tapasztalható újítások – vagyis a kapcsolattartás módján túl például a multimédiás lehetőségek felhasználási módja.

Arra a kérdésre, hogy a vizsgált magyar nyelvi oldalak mennyire teszik lehetővé az önálló tanulói munkát, azaz mennyire szorul háttérbe a tanár, s mennyire válik elsődlegessé a diák szerepe, alapvetően azt válaszolhatjuk, hogy minden oldal alkalmas önálló nyelvtanulásra. Rögtön hozzá kell azonban tenni, hogy mindössze akkora mértékben, amennyire a nyelvtanulás általában véve önálló munka lehet.

A tanulók alapvetően saját maguk dolgozzák fel az anyagot még a *Szeminár Bt* kurzusa esetében is, ahol előírászerűbb a tanárral való kapcsolattartás, mint a többi nyelvleckénél. A legtöbb esetben (*Hungarotips*, *Hungaroport*, *Aaron Rubin* oldala), ha a tanuló úgy dönt, teljesen kiiktatható a tanárral való kapcsolattartás; van, ahol eleve nincs is lehetőség kérdezni egy tanártól, kommunikálni szakértővel (mint például a *Kaleidovox* oldalán). Ilyen értelemben ezek az oldalak igazodnak az online tanulás jellegzetes vonásához, a tanulói aktivitás megnövekedett szerepéhez. Többségében – elsősorban a ténylegesen nyelvleckéknek tekinthető oldalak esetében – megadják a tanárral való kapcsolatfelvétel esélyét, de csak a *Szeminár Bt* kurzusa és a *Hungarotips* esetében van mód a többi diákkal való érintkezésre is. Így valóban önálló tanulási terepet építenek ki – bár ennek jelen esetben van némi pejoratív vonatkozása, hiszen az oldalak interaktivitásának foka általában nem túl magas. A *Szeminár Bt* videó-konferenciáitól és a *Hungarotips* rögzített idejű fórumától eltekintve – melyek egyébként éppen alkalmi jellegük miatt kicsit veszítenek értékükből – tulajdonképpen az e-mail kapcsolatban ragadható meg, s részlegesen tapasztalható egyes feladatokban.

Van azonban a kérdésnek egy további vonatkozása is, nevezetesen az, hogy adott nyelvlecke elegendő-e **önmagában** a nyelvtanulásra. Ebben a tekintetben már nem ilyen egyértelmű a kép. Nyilvánvaló, hogy a 3. fejezetben „egyéb” kategóriába sorolt, szószedet jellegű oldalak nem olyan értelmű nyelvtanulási lehetőséget nyújtanak, mint a komplexebb nyelvleckék. Ha ugyanis úgy tekintjük, hogy valaki akkor tud egy idegen nyelvet, ha képes szóban és írásban szabad és értelmes módon érintkezni az adott nyelven (Kozma–Fóris 2002: 11), akkor ezek az oldalak egyértelműen képtelenek biztosítani ezt a tudást.

A komplex megnyilatkozási képesség kritériuma viszont a többi oldal nagy részét is kizárja ebből a körből. A nyelviskolák kínálatában szereplő on-line szintfelmérők nyilvánvalóan nem képességfejlesztésre szolgálnak, az e-mail útján történő szókinccsfelkészítés, melyet a **Katedra Nyelviskola** oldala kínál, önmagában még annyi eredményt sem hoz, mint a turistáknak szánt szószedetek. Ezekben az e-mailekben ugyan szerepel egy-egy példamondat is az új szóhoz rendelve, de a mondat fordítása már nem – az pedig fel sem vetődik, hogy vajon a „megfejtéshez” kellő nyelvtani ismereteket hol szerzi meg a tanuló.

A szabadon elérhető oldalak közül a **Hungaroport** csak egy újfajta lehetőséget kíván adni a magyar nyelv tanulóinak, s – hasonlóan a **Kaleidovox**-hoz – deklaráltan nem óhajtanak kizárólagos nyelvtanulási tereppé válni. Erre jelenlegi állapotukban nem is lennének alkalmasak, ugyanis jelentős aránytalanságok mutatkoznak az egyes készségek kialakítására szolgáló feladatok mennyiségét illetően.

A **Hungarotips**, illetve **Aaron Rubin** oldala a nyelvi anyag rendszerességét tekintve már egészen ígéretesnek tűnik, lehetséges önálló tanulás és a fenti értelemben vett tudás megszerzése. Kérdéses azonban, hogy milyen szintre képesek eljuttatni a tanulót; ugyanis mindkét esetben viszonylag kevés, rövid lecke áll rendelkezésre, s a készségfejlesztésben itt is tapasztalható aránytalanságok nem hagyhatók figyelmen kívül.

A legkomplexebb lehetőséget a **Szeminár Bt** kurzusa jelenti: a nyelvi anyag mértéke, rendszere, valamint a feladatok tekintetében megelőzi a többiekét. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy ebben az esetben magyar anyanyelvű nyelvtanulók segítségével összeállított anyaggal van dolgunk, melynek célja egy teljes (fél-éves) kurzus kitöltése, míg például a **Hungarotips** magyar anyanyelvű, de nem szakértő kéz munkája, **Aaron Rubin** pedig még csak nem is anyanyelvi beszélője a magyarnak.

Ezek az interneten található magyar nyelvi anyagok tehát – még ha általánosságban alkalmasak is az önálló elsajátításra – jelen formájukban nem válhatnak a magyar nyelv tanulásának kizárólagos terepévé. A valóság persze nem ennyire egyszerű: a tanulói célok sokfélék, így az összeállított tananyagoknak sem azonos mértékben kell megfelelniük bizonyos kritériumoknak. Erre jó példa a turisták számá-

ra összeállított kifejezéslista és a *Szeminár Bt* kurzusának anyaga közötti nagyfokú eltérés; a maga módján mindkettő alkalmas valamilyen nyelvtanulói cél elérésére. Ennek tükrében megfelelőbbnek tűnik az a megfogalmazás, hogy egy adott szint elsajátításán túl az internetes anyagok már nem jelenthetik a tanulás kizárólagos terepét. Ez minden nyelv esetében elmondható, a magyar nyelvi oldalak azonban az átlagosnál alacsonyabb nyelvtudás önálló elérését teszik lehetővé. Míg ugyanis a nagyobb nyelvek esetében akár felsőfokú on-line kurzus is található, addig magyar nyelvből nagyjából a középhaladó szintre lehet eljutni.⁸

A nyelvi anyag szerkezetében az on-line magyar anyagok nagy része leginkább egy virtuális tankönyvre emlékeztet. A hipertextben megvalósítható háromdimenziós mozgást általában kihasználják – akár az oldalon belüli, akár az oldalon kívülre irányuló lépésről legyen szó. Ugyanakkor az oldalak többsége nem tükrözi a multimédiában rejlő lehetőségeket. Általában megjelennek ugyan interaktívnak mondott feladatok, de ez az interaktivitás legfeljebb abban merül ki, hogy a „Megoldás” gombra kattintva rögtön megtudható a helyes választ. A statikus képek mellé rendelt szöveges információ, vagy a vizuálisan megjelenített szöveg és annak hangzó formája jelenti a különböző érzékterületek összekapcsolását (ezzel *Aaron Rubin* oldalának kivételével mindenhol találkozhatunk); a legritkább esetben fordul csak elő mindhárom inger együttes alkalmazása. Ilyenek például a *Kaleidovox*-nak a *Halló, itt Magyarország!* alapján készített olvasmányai, de itt sem hallhatóak a teljes olvasmányok, csak adott mondatok. Egyik említett oldal sem használ például az életszerűbb szituációk megteremtése érdekében mozgóképes anyagot. Ilyen értelemben ezek az anyagok nem jelentenek minőségileg új nyelvtanulási formát, hanem sokkal inkább a hagyományos formák új közegbe helyezését.

4.2. Módszertani szempontok

Az előzőekben már fölmerült a készségek arányos fejlesztésének kérdése. Módszertani szempontból az internetes anyagok bizony – sajnos – sok kívánnivalót hagynak maguk után. Az alábbiakban elsősorban a *Szeminár Bt* kurzusa, valamint a nyelviskoláktól független nyelvleckék meghatározóak, mivel a többi oldal esetében didaktikai célokról nem is igen beszélhetünk.

A nyelvtanulás során rendkívül fontos a bemutatás, gyakorlás és alkalmazás hármas folyamata: mindhárom szakaszra szükség van. A magyar nyelvleckékben azonban az alkalmazás szinte teljesen hiányzik. A bemutatás természetesen a tanárt helyettesítő lecke feladata, gyakorlásra főleg a mechanikus drillekhez hasonló formában van lehetőség – ez már önmagában jelentős hiányosság. *Aaron Rubin* olda-

⁸ A nyelvi anyag részletes bemutatása nem célja a dolgozatnak, állításon azonban az oldalak tematikájának, anyagának vizsgálata alapján fogalmaztam meg.

lán a fordítási feladatok dominálnak, de a kontextus nélküli néhány mondat nem nevezhető igazán gyakorlásnak. A *Hungarotips* hasonló módon sematikus feladatokat nyújt a gyakorlásra feleletválasztós tesztek formájában. Változatosságot ebben csak a *Kaleidovox* sokféle gyakorlata jelent, azonban ezek jó része is közel azonos alapfeladattól indul ki (kép–szó párosítás).

Az alkalmazásra, vagyis a megszerzett ismeretek alkotó felhasználására sehol nincs mód, pedig az aktív órai munka, az idegen nyelvvel való kreatív szembesülés döntő fontosságú a nyelvtanulás során (Csernus 1999: 310). Az egyes nyelvi készségekre külön nem is koncentrálnak az on-line anyagok, s ez már magában jelzi a webes nyelvtanulás egy fontos problémáját. Az új információs és kommunikációs technológiák elméletileg valamennyi fejlesztését lehetővé teszik – a gyakorlat azonban ennek ellentmond. Maximum egy mondatot kell a tanulónak alkotnia, például a *Coloraid* esetében, s a *Hungaroport* oldalán is ez jelenti a legmagasabb szintjét az önálló tanulói produkciónak. Nagyobb terjedelmű szöveg létrehozása, szituációs gyakorlat sehol sincs (kivéve a *Szeminár Bt* kurzusát, amely pedagógiai szempontból sokrétűbb, mint a többi anyag).

A *Szeminár Bt* videó-konferenciát is tartalmazó kurzusa bizonyára nagy előnyben van a csekély mennyiségű audio-fájlt tartalmazó másik három oldallal szemben: itt a tanulónak módja van élőszóban megnyilvánulni. A beszédkészség fejlesztésére a többi oldal nem ad lehetőséget, így még ha a megfelelő technikai eszköz rendelkezésére áll is a tanulónak (például webkamera, mikrofon), nincs alkalma a nyelvleckékhez kapcsolódóan ezek használatára.

A hallott szöveg megértését segítő anyagokkal is problémák vannak: csak a *Hungaroport* oldalán található nagyobb mennyiségben, kezdő és haladó szintű bontásban audio-fájl. A weblap frissessége miatt azonban valószínűleg kevés tanuló ismeri ezt a lehetőséget, a többi oldalon pedig nincs a megfelelő nyelvi szintet reprezentáló on-line hangzó anyag. A hallás utáni megértés így szükségszerűen a minimálisnak tekinthető kiejtési gyakorlatokra, vagy a túl nagy kihívást jelentő, on-line is elérhető médiaanyagokra (rádióműsorok, tv) redukálódik.

Leginkább az olvasási készség gyakorlására van mód – részben azért, mert szövegek a nyelvleckék keretén belül is bővebben állnak rendelkezésre, részben pedig a gyakorlatok jellege miatt (pl. feleletválasztás). Talán nem túlzás azt állítani – különösen az ingyenesen elérhető anyagokról –, hogy sokkal inkább magyarul olvasók, mint magyarul beszélők vagy magyarul értők csoportját nevelik ki.

Technikai okokra vezethető vissza, hogy az egyébként részben interaktívnak tekinthető feladatok hatékonysága nem megfelelő. Elsősorban szoftverfejlesztési kihívás annak a problémának a kiküszöbölése, melyet fentebb, a *Coloraid* nevű rendszer kapcsán már említettem. Fejlesztési probléma, hogy a beépített „egyetlen elfogadható megoldás” helyett a szoftver a nyelvtanilag helyes és a szituáció szempontjából

adekvát szavak, mondatok halmazából verifikálja a tanuló megoldását. A technikai kiforratlanság ugyanakkor nem csak a magyar oldalakra jellemző sajátosság – egyelőre a legtöbb nyelvtanuló program esetében fennálló, megoldásra váró kihívás.

Elmondható tehát, hogy módszertani szempontok szerint gyakorlatilag csak a *Szeminár Bt* által kínált tanfolyam felel meg az elvárásoknak, a többi oldal lehetőségei olyan aránytalanságokat mutatnak, melyek az önálló tanulási folyamat sikerét kockáztatják, amennyiben a sikerességet a minden készséget átfogó nyelvhasználat jelenti. Ez a fajta elégtelenség is jelzi, hogy az információs társadalom igényeihez igazodó, világhálón zajló tanulási folyamat számára készülő tananyagok több terület szakértőjének együttes munkáját kívánják. Nyelvtanároknak és informatikusoknak közös erőfeszítése révén születhetnek megfelelő on-line anyagok (Lajos 1996: 3).

A kommunikatív módszer azonban nemcsak a készségfejlesztést követeli meg, hanem az adekvát nyelvhasználatot segítő ismeretek átadását is. Egy nyelv helyes használata rendkívül sok apró részletből áll össze, ezek mindegyikét nyilvánvalóan képtelenség belesűríteni néhány nyelvleckébe, de még egy hosszabb kurzusba is. Ezt látszik alátámasztani az a vizsgálati eredmény, mely szerint kommunikációnk során a verbális és non-verbális jelzések aránya 7 : 93 %. Utóbbin belül 38 %-ot tesznek ki a verbális jelzésekhez szorosan kapcsolódó prozódiai és paralingvisztikai jegyek (hangsúly, intonáció, illetve suttogás, a gyerekekkel szemben használt jellegzetes ajakkezikítés, hangszín stb.). A maradék 55% pedig a testbeszéd, a kinezika területéhez tartozó jelzéseket foglalja magában (mimika, gesztusok, proximetria stb.; Sárvári–Zákány 1999: 334). Ezekon túl pedig szociolingvisztikai, szociálpszichológiai vonatkozások is meghatározóak, vagyis például a szituációban szereplők egymáshoz való viszonya, a megnyilatkozó adott szituációban érvényes társadalmi szerepe.

Mindebből jól látszik, hogy nagyon sokrétű, nehéz feladat azoknak az elemeknek a kiemelése, melyek mindenképpen meghatározóak egy idegen nyelvi kommunikáció során, tekintve, hogy minden nyelvben más és más válik fontossá. Elsődlegesen felmerül annak kérdése, hogy a magyar nyelv kapcsán mi lehet az a **minimális** – a grammatikai szabályszerűségektől részben vagy egészében független –, a nyelvhasználatot szabályozó ismeretanyag, amire minden nyelvleckének ki kellene térnie. Ennek a minimumnak a meghatározása azonban egyáltalán nem könnyű feladat, mivel a magyar nyelvnek még nincs gyakorisági szótára, s átfogó funkcionális leírása is csak most készült el.* Így a nyelvi anyag, illetve a nyelvhasználat alapvető szabályszerűségeinek összeállítása eddig leginkább intuitív módon zajlott.

Jellemző, hogy a nyelvleckék a magyar hangzókészlet jelölési és kiejtési sajátosságainak megismertetésével indítanak. A magyar hangrendszer különleges ele-

* Hegedűs Rita: Magyar nyelvtan. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2004 (A szerk.)

meket tartalmaz; nem véletlen, hogy erre valamennyi nyelvlecke figyelmet fordít. Néha ugyan problémát okoz az íráskép, a megfelelő karakter megjelenítése: **u**” a hosszú **ű** (itt mellé húzott két vonallal van jelölve, az ékezetet azonban fölé húzzuk, mint az **o**” esetében).⁹ Az általam vizsgált oldalak többségénél ez a probléma a felkínált anyagban nem jelentkezik, ugyanezt azonban nem állíthatom a felhasználói oldalról. Amennyiben ez a technikai jellegű probléma a tanulók gépének karakterkészletében is tapasztalható, nagyban hátráltathatja a tanulás folyamatát. A billentyűzet hiányosságainak kiküszöbölése – ha nehézkes is – a tanuló számára fontos. Egy feladat megoldása ugyanis nem lehet helyes, ha a tanuló nem a megfelelő betűt használja. A számítógépes program, mely rendszerint a javítást végzi, ebből a szempontból nem mutathat rugalmasságot, hiszen a magyarban az ékezetes betűk különböző hangokat jelölnek, s jelentésmegkülönböztető szerepük van.

Az íráskép mellett a kiejtés szabályainak ismerete is alapvető egy nyelv tanulásakor. A kiejtést segítő anyagokat még a turisták részére összeállított oldalakon is találhatunk: mindkét oldalon audio-fájlok csatlakoznak az egyes szavakhoz – a nyelvleckéktől azonban ettől bővebb lehetőségeket várhatunk. A hangok kiejtésének elsajátítását ezeken az oldalakon is – **Aaron Rubin**ét kivéve – audio-fájlok segítik, a **Hungarotips** oldalán ezen túl szavakhoz csatolt hangzóanyag is található. Az összeállított szócsoportok¹⁰ is a különböző hangok differenciálásában segítenek.

A szóhangsúly sajátosságait csak **Aaron Rubin** emeli ki.¹¹ A többi oldalon ezzel nem találkozhatunk; a **Hungarotips** szósoraihoz sem társul ilyen jellegű magyarázat. A mondat intonációs sajátosságairól nemcsak a kiejtésre szánt leckékben, de a későbbiekben sem esik szó egyik oldalon sem. Ebben tehát nem az esetleges akcentus kialakulása jelenti a fő problémát. Az on-line magyartanulók esetében a személyközi kommunikáció szintje rendkívül redukált, a verbális kommunikáción belül is az írásos érintkezésre koncentrálódik. A fentebb közölt adatokból azonban láthatjuk, hogy a prozódiai jegyek rendkívül hangsúlyos szerephez jutnak egy nyelv esetében, amire ezen nyelvleckék tanulóit nem kapnak felkészítést. Ez pedig nemcsak a beszédprodukción, hanem nyilvánvalóan a beszédpercepción is nehézségeket okoz.

Az on-line magyar nyelvleckékben az írásbeliség jut döntő szerephez; sem nyelvi anyagokban, sem feladattípusaikban nem segítik megfelelő mértékben a szóbeli kommunikációt. A nyelvhasználati szabályok explicit megfogalmazása ebben a helyzetben rendkívül fontos, hiszen a tanuló saját kulturális ismereteinek és saját

⁹ Aaron Rubin oldaláról – **u**” a longer version of **ű** (Note: like **o**”, written with double accent on top, but represented here with a quote next to it)

¹⁰ A táblázat megtalálható a **Hungarotips** Kezdő kurzusának első leckéjében.

¹¹ www.people.fas.harvard.edu/~arubin/hungarian.html – Alphabet and Pronunciation

nyelve használati szabályainak szűrőjével látja az idegen nyelvi anyagot is (Hege-dűs 1996: 107). Amíg valamilyen formában – akár szabályként, akár egy szituáció szereplőjeként – nem szembesül az idegen nyelvre jellemző sajátosságokkal, addig nem várható el tőle, hogy képes legyen azok adekvát alkalmazására. Mivel pedig ezek a nyelvleckék jelenlegi formájukban döntően az írásbeli kommunikáció terepei, esetükben részletesebb leírásokra, a jellegzetességek explicit megfogalmazására is szükség van.

4.3. Kulturális szempontok

Az on-line magyar nyelvi anyagok szerkezete és mennyisége alapvetően meghatározza a kulturális szempontok érvényesülésének módját. Ez jelenti egyrészt azt, hogy a nagyobb mennyiségű, strukturáltabb felépítésű nyelvi anyag jellemzően nagyobb mennyiségben tartalmaz kulturális elemeket, másrészt pedig, hogy ugyanezen anyagok más jellegű kulturális kapcsolatteremtésre adnak lehetőséget.

A kultúráközi kommunikáció az egyének közti kapcsolatteremtés egy sajátos formájaként is értelmezhető (Niedermüller 1999: 96), ezért az adott oldalak anyaga a személyközi kommunikáció mellett a kulturális érintkezés milyenségét is meghatározza. Az oldalak ebből a szempontból két kategóriába sorolhatók: az egyikbe a felületes érintkezésre alkalmas anyagot kínáló, a másikba pedig a többértékű kapcsolatteremtést segítő tartoznak.

Az első csoportot a turisták számára összeállított anyagok jelentik, vagyis a www.travlang.com/languages, a www.travelnet.com/~whitelaw/hungary/lang2.html. Ezek az oldalak – annak ellenére, hogy bizonyos szempontok alapján szerkesztett nyelvi információt kínálnak – nem nyújtják annak lehetőségét, hogy tanulójuk a nyelven keresztül férjen hozzá bizonyos kulturális tartalmakhoz. Ez valószínűleg nem is célja a néhány napot, egy-két hetet hazánkban töltő átlagos utazónak: az épületek, műemlékek, műalkotások mellett a jellegzetes táj, a folklór közvetlenül meg tapasztalható elemei (népzene, néptánc), a magyar konyha vagy éppen csak a mindezekkel nem törődő pihenés kerül előtérbe.

A kifejezésgyűjtemények olyan „minimális problémák” megoldásához kínálnak eszközt, mint a köszönés, az útbaigazítás-kérés, a legfontosabb városi feliratok megértése. Specifikus kulturális anyagot – sem magyart, sem mást – nem tartalmaznak, éppen ezért gesztusértékűnek tekinthetők. Az a turista, aki az ezen oldalak révén elsajátítható nyelvismerettel rendelkezik, várhatóan nem magyarul fog kommunikálni, mindössze egy jelzésértékű megnyilatkozásig fog eljutni. Nyelvtanulása sokkal inkább valamiféle multikulturális attitűd, a magyar kultúra felé való nyitottság kommunikálása, mint egy valóban élénk magyarság iránti kulturális érdeklődés megnyilvánulása. Ez természetesen nem zárja ki sem azt, hogy jól érezze magát, sem azt, hogy itteni tartózkodása alatt sok mindent megtudjon az országról, múltunkról

és jelenünkről. Olyasfajta tiszteletadás ez, mint a vendég főhajtása a házigazda előtt – egy pozitív reakciót kiváltó kezdő lépés.

A másik csoport tagjai, a *Hungarotips*, *Aaron Rubin* oldala, a *Hungaroport* és a *Szeminár Bt* kurzusa ezzel szemben más minőségű kultúráközi kommunikációt tesznek lehetővé. Ez a minőségi különbség nem a kapcsolat intenzitásában rejlik: egy turista adott esetben erőteljesebb kapcsolatban áll a magyar kultúrával az itt töltött idő alatt, mint mondjuk egy olyan nyelvtanuló, aki ritkán, alkalmi jelleggel halad egy nyelvlecke-sorozat anyagának elsajátításával. Az eltérés inkább abban tapasztalható, hogy a kultúra mely szelete érhető el a nyelvi anyag segítségével.

Míg a turista-leckék néhány helyzetben alkalmazható panelekből épülnek fel, és korlátozott nyelvhasználatra adnak esélyt, addig a strukturált anyagot tartalmazó oldalak – még ha csak kezdő szinten is – a szabályszerűségek és alapelemek révén tágabb kommunikációs teret nyitnak meg, kreatívabb és alkalmazkodóbb nyelvismeretet adva. Vagyis ezen anyagok segítségével a tanuló nemcsak az oldalon szereplő mondatokat lesz képes megérteni, hanem más megnyilatkozások egész sorát. Ezzel nemcsak közvetítő nyelven keresztül juthat ismeretekhez, hanem célnyelvi anyagok segítségével akár explicit módon megfogalmazott, akár nyelvileg kódolt, implicit módon megjelenő szimbolikus tartalmakhoz is hozzáférhet. Ennyiben képviselnek tehát más minőséget a kultúrák közötti kommunikáció vonatkozásában ezen oldalak anyagai: szélesebb körű kapcsolatteremtési lehetőséget biztosítanak.

A kulturális ismeretek megjelenésének módja szempontjából nem minden oldal érdemes az elemzésre. (A turistáknak készült szójegyzékek semmiféle kulturális vonatkozást nem tartalmaznak.) A kép azonban így is meglehetősen sokszínű: a nyelvleckéket tartalmazó oldalak között nagy eltérések mutatkoznak e tekintetben. Felfedezhető bizonyos mennyiségi összefüggés, hiszen a *Szeminár Bt* összesen 48 órányi anyaga jóval szélesebb mozgásteret enged, mint *Aaron Rubin* 9 leckéje. A nyelvleckék közül *Aaron Rubin*, a *Hungaroport* és a *Kaleidovox* oldalai kínálják a legkevesebb kulturális ismeretet. Utóbbi a *Halló itt Magyarország!* című tankönyv első négy leckéjét dolgozza fel, ebben azonban a kulturális vonatkozások a nullával egyenlők. Néhány helymegjelölésen (Pest, Buda, Kelenföld, Moszkva tér) és egy-két elavult áron (mint a 600 Ft-ba kerülő ing) kívül a nyelvtanuló semmi többetinformációhoz nem jut. *Aaron Rubin* sűrített nyelvleckéiben csak néhány nyelvhasználati szabály fért el, mely a kommunikatív kompetencia kialakítását szolgálja. Egyetlen érdekességnek jutott hely, ez pedig a magyar *ház* szó, mely az angol *house*, német *Haus* és holland *huis* szavakkal való alaki hasonlósága ellenére finnugor eredetű, s így a finn *koti* és az észti *kodu* szavakkal rokonítható.¹² Országismereti

¹² www.people.fas.harvard.edu/~arubin/hungarian.html – Interesting Linguistic Facts

szempontból tehát az oldal minimális információval szolgál – még akkor is, ha az országismeretet úgy tekintjük, mint „a célnyelvi közösségre való *minden* utalás, amely a magyar mint idegen nyelv oktatási-tanulási folyamatának része” (Jónás 2003: 162; kiemelés tőlem). A *Hungaroport* esetében nehéz reális képet adni, mivel az oldalt jelenleg is töltik.¹³ Pillanatnyi állapotáról azonban elmondható, hogy roppant kevés, elszórt információt tartalmaz. Sem a *Lépésről lépésre* című tankönyv, sem a *Füledő* című gyakorlókönyv on-line változatában nem jelennek meg érzékelhető arányban kulturális elemek.

Ahhoz ugyanis, hogy a nyelvtanulás ne pusztán a nyelvvel, hanem a kultúrával való megismerkedést is szolgálja, fontos, hogy az ilyen ismeretek hol bukkannak fel. A leckétől (annak témájától, felépítésétől) nagyon elkülönülő „olvasmány” éppúgy nem hatékony, mint a drillekbe rejtett sporadikus információ. A tanuló ezek feldolgozásakor olyannyira a nyelvi megértésre, illetve a nyelvhelyességre koncentrálna, hogy a szó szerinti értelmén csak nehezen tud túllépni. Éppen ezért azok az anyagok valósítják meg a kulturális elemek „érezhető arányú” megjelenését, amelyek kreatív tanulói aktivitást igényelnek. Jónás Frigyes megfogalmazásában: „a témák [...] csak a lexikába öltöztetett nyelvtan által válnak tananyaggá (szöveggé, dialógussá, beszédhelyzetté), amely viszont magában rejtja a kulturális sajátosságokra való utalás lehetőségét” (Jónás 2003: 163). *Aaron Rubin* oldala, a *Kaleidovox* és a *Hungaroport* azonban sem témájában, sem utalásaiban nem nyújt segítséget a kulturális tájékozódáshoz. Más a helyzet a *Hungarotips* és a *Szeminár Bt* kurzusa esetében. Ezek az oldalakon már megjelennek olyan kulturális vonatkozások, melyek nem a nyelv használatában nyilvánulnak meg.

A *Szeminár Bt* tanfolyamának tematikáját áttekintve jól látszik, hogy viszonylag széles skáláját kínálja az országismereti vonatkozásoknak, melyek általában a különböző nyelvtani szabályszerűségeket bemutató leckék témájaként jelennek meg. Így a tanuló a teljes anyag feldolgozása után már rendelkezik majd némi ismerettel a magyar ünnepekről¹⁴ és hétköznapokról,¹⁵ a magyar nyelv történetéről,¹⁶ illetve olyan aktuális kérdésekről, mint például a napi politika¹⁷ vagy a Diákhitel¹⁸. Ez kifejezetten pozitívumként értékelendő, mert az országismereti anyagok gyakran esnek abba a hibába, hogy a történelem, a múlt, esetlegesen egy-két város bemutatására szorítkoznak. A tematika jelen esetben a nyelvi anyagban való előrehaladással

¹³ A dolgozat írásának idején jelent meg például egy újabb tananyagra való utalás (*Novellák – Fejlesztés alatt*), mindeddig azonban tényleges anyag nem került fel az oldalra.

¹⁴ II. kurzus – 1. lecke: Ünnepek Magyarországon; IV. kurzus – 1. lecke: Augusztus 20;

¹⁵ I. kurzus – 7. lecke: Vasárnap Szabóéknál;

¹⁶ IV. kurzus – 4. lecke: A magyar nyelv története

¹⁷ IV. kurzus – 2. lecke: Politika

¹⁸ IV. kurzus – 3. lecke: Diákhitel

párhuzamosan egyre nagyobb arányban válik magyar vonatkozásúvá, s az ötödik, záró kurzus szinte már teljes egészében erre épül.

A *Hungarotips* oldala az egyetlen, ahol forrásnyelven és célnyelven egyaránt található országismereti anyagok. A nyelvleckék itt egy nagyobb, kifejezetten Magyarországot és a magyar kultúrát bemutató oldal részeként jelennek meg; ez a kettősség tehát nem meglepő. Ugyanakkor némiképp determinálja is az anyagok megjelenési módját, így a nyelvtanulás során való hasznosíthatóságukat, illetve a nyelven keresztüli hozzáférés mértékét. Az információk döntő többsége ugyanis forrásnyelven jelenik meg, a nyelvi anyagban kívülre helyezve.

A nyelvi anyag részeként inkább a magyar nyelvvel kapcsolatos többletinformációkat találunk: így például egy ural-altaji nyelvcsaládfát, mely véleményem szerint a nyelvészeti ismeretekkel nem rendelkezők számára nem különösebben informatív. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy a nyelvtanuló szólások, közmondások értelmezését vagy a magyarban sajátos ikerszavakról szóló rövid leírást is találhat itt.

A kezdő szintű, teljesebb anyagban szinte alig találunk más magyar vonatkozású információt: sem a mindennapi élettel vagy az ünnepekkel kapcsolatban, sem a művészetről vagy a természetről. Ilyen, magyar nyelven íródott többletananyag csak a haladók számára készített egyetlen szövegértési feladatban bukkan fel: a Balatonról szóló öt rövidke szöveg azonban sűrített és egyszerűsített lecsupaszított információkat tartalmaz. Ennek oka, hogy mindössze néhány mondatos terjedelmükkel kívánnak átfogni olyan témaköröket, mint a Badacsonyi turisztikai szerepe, a balatoni kecskekörmök legendája, vagy éppen a Balaton körüli kastélyok, várak ismertetése.

„A Balaton távolabbi környéke tele van híres várromokkal. Kiemelkedik közülük Nagyvázsöny. Itt lakott Mátyás király híres hadvezére, Kinizsi Pál. A másik Balaton környéki vár Sümegen van. Ezt a 13. században épült várat a török sohasem tudta elfoglalni. A lőréséken át messzire ellátni a Balaton felé és a Bakony erdeibe.”¹⁹

Az idézett szövegből jól látszik, hogy a tanuló sok mindent megtud – és mégsem tud semmit. Tudni fogja, hogy élt egy Mátyás nevű magyar király, azt is, hogy ki volt a hadvezére, vagy éppen azt, hogy van egy várunk Sümegen. Mégsem fogja érteni, miért olyan fontos számunkra Mátyás király, Kinizsi Pál, miért fontos, hogy van olyan várunk, melyet a török soha nem tudott elfoglalni, s talán még az sem lesz egyértelmű számára, hogy mi az a Bakony. Persze ezeket az információkat más forrásokból beszerezheti, az adott oldal segítségével azonban nem tudja kitölteni az egyes elemek közötti hézagokat. Emellett a szövegekhez kapcsolt két-két szövegértési kérdés nem a megfelelő feldolgozási módja az országismereti anyagoknak.

¹⁹ www.hungarotips.com/hungarian

A forrásnyelvi anyagok mind a *Hungarotips* más részein találhatóak, vagyis nem alkotják szerves részét a tananyagnak. Ily módon nem vállalhatnak szerepet sem a nyelvtanulásban, sem a nyelven keresztüli kulturális megismerés folyamatában. Szempontunkból annyiban relevánsak, hogy témaválasztásuk jól példázza, mennyire szükséges lenne egy háttérismereti-országismereti kézikönyv összeállítása (vö. Jónás 2003: 165).

Összegezve tehát az on-line magyartanulójának nincs lehetősége még olyan ismeretek megszerzésére sem, melyek az adott nyelvi szinthez mérten korlátozottak mind nyelvileg, mind tartalmilag. Többségében nincs országismereti anyag a nyelvi anyaghoz, a gyakorlatokhoz kapcsolva, ahol pedig felbukkan, ott nem szisztematikusan, hanem intuitíve összeállított, a nyelvtanulás folyamatába be nem illeszthető módon jelenik meg. Ebben pedig ismét az on-line tananyagok már említett követelménye tükröződik: több terület szakembereinek együttműködésével készíthető csak minden szempontból megfelelő virtuális nyelvlecke.

A kultúra tanítása végeredményben a kultúrák közötti kommunikáció létesítése, melyben a tanár – az on-line forma esetében a bemutatást végző nyelvlecke – szerepe nem az egyoldalú közvetítés, hanem valamiféle fordítás saját és az idegen kultúra között. Ehhez mindkettő sajátosságait és a kultúra általános működési mechanizmusait is fontos ismerni. Ez pedig megfelelő szakmai képzést igényel, hogy a tananyag készítője képes legyen a kellő érzékenységgel kezelni a két kultúra közötti különbségeket, illetve hasonlóságokat (Szőnyi 1999: 106).

5. A tapasztalatok összegzése

A magyar nyelvi anyagot adó oldalak sokfélesége ellenére néhány általánosan érvényes következtetés levonható mind a hiányosságokra, mind a pozitívumokra vonatkozóan. A világháló jelenleg szűkre szabott lehetőséget nyújt a magyar nyelv tanulására: mindössze egyetlen olyan oldal található, amely anyagának mennyisége, tematikája, struktúrája, valamint a feldolgozásához kellő rendszeresség alapján valóban kurzusként fogható fel: a *Szeminár Bt* tanfolyama.

Ennek az egyedülállóságnak legszembetűnőbb oka az általánosan megfigyelhető aránytalanság a készségek fejlesztésének terén. A beszédprodukciónak gyakorlati lehetőségének hiánya tulajdonképpen velejárója annak, hogy a nyelvtanulásban fontos alkalmazás szakaszára nem kerül sor.

Ezzel nem szeretném azt a benyomást kelteni, hogy a többi oldal segítségével egyáltalán nem lehet bármilyen nyelvi készséget elsajátítani vagy fejleszteni. Ám jelenlegi állapotukban a szabadon elérhető magyar nyelvleckék leginkább a magyar nyelvvél való ismerkedésre, a kezdő szint elsajátítására szolgálhatnak – sok hiánnyal a nyelvtani szabályszerűségek magyarázata, a különböző készségfejlesztés, gyakorlás terén, és még többel az országismereti vonatkozások kapcsán.

A személyes interakció teljes hiánya azáltal válik érzékelhető problémává, hogy ezek az oldalak a technikai lehetőségeket is korlátozottan használják: emiatt többek között alacsony fokú az interaktivitás; nehézkes vagy esetenként lehetetlen a csoport- vagy pármunka; a hangzó anyagok száma elenyésző; valódi beszédhelyzeteket nem lehet szimulálni; a tanuló nyelvhasználata egy-egy mondat megalkotására szorítkozik. Szintén ebbe a problémakörbe tartozik, hogy közvetlen osztálytermi szituációban a tanár érzékenysége biztosítja az azonnali alkalmazkodást a tanuló(k) pillanatnyi hangulatához, problémájához, érdeklődéséhez – az on-line anyagok esetében erre végképp nincs mód.

Positívumként általánosságban egy fő vonás emelhető ki: hogy léteznek már ilyen oldalak, s nemcsak léteznek, de felhasználói körük is van. Ez mindennél jobban jelzi, hogy igény és szükség lenne a magyar nyelvet és kultúrát együtt bemutatni, a nyelvtanulást lehetővé tevő oldalra. A dolgozatban szereplő weboldalak kapcsán talán hangsúlyosabb szerepet kaptak az érzékelhető hiányosságok, ennek ellenére szerepük nagyon fontos: megteremtik az on-line tanulás lehetőségét – akár a nyitott utazóknak, akár a nyelvvel ismerkedni kívánóknak, s egyszersmind újabb fórumot teremtenek a magyar kultúrával való érintkezésre. Az egyes oldalak mind más és más előnnyel rendelkeznek; különbözőségük miatt mindegyikben megtalálható valami olyan pozitív vonás, ami a többiből hiányzik (a *Hungarotips* fóruma, a *Hungaroport* hanganyagai vagy éppen a *Kaleidovox* gyakorlatainak sokfélesége).

Számos további vonatkozásra nem tértem ki a dolgozatban: így például nyitott maradt az egyik legfontosabb kérdés, vagyis a felhasználók köre. Külön vizsgálat tárgya lehet, hogy vajon az internetes magyar nyelvleckék felhasználói, az on-line magyar nyelvkurzusok résztvevői motivációjukban, illetve demográfiai jellemzőikben mennyire térnek el a valós térben és időben folyó magyar nyelvoktatásban résztvevőktől. Az on-line elérhetőség ugyanis nagymértékben kiszélesítheti azok körét, akik kapcsolatba kerülnek a magyar nyelvvel, vagy legalábbis tudomást szereznek létezéséről; egy ügyesen felépített, az érdeklődés felkeltését lehetővé tevő weboldal segíthet kiszélesíteni a magyar nyelvet, kultúrát ismerők körét.

Az internetnek mint a magyartanulás terének tehát kettős arculata van. Egyrészt a kommunikációs lehetőségek révén kiszélesíti a tanuló mozgásterét – megteremtve annak esélyét, hogy akár anyanyelvi beszélőkkel is kapcsolatba léphessen. Másrészt sem nyelvleckéi, sem egyéb tartalmi nem lehetnek kizárólagos fórumai a nyelvtanulásnak, amennyiben a tanuló egy adott nyelvi szintnél magasabbra kíván eljutni. A virtuális és valóságos oktatás egészséges egyensúlyát ideális esetben a különböző (oktatási, kulturális, gazdasági, politikai és egyéni) célok egyeztetése fogja megteremteni. A nyelvtanulás lehetőségeinek virtuális kibővítése kiváló terepet nyújt a magyar (és a magyarhoz hasonlóan kevésbé ismert más nyelvek és kultúrák) számára a bemutatkozáshoz. Ehhez azonban mindenképpen szükség van jól képzett

szakemberekre, akik a különböző tudományterületek összekapcsolásával a céloknak megfelelő tananyagokat létrehozzák.

IRODALOM

- ANDOR Csaba (1980): *Jel – kultúra – kommunikáció*. Gondolat, Budapest
- ANKERL Géza (1997): A globalizmus, az angol és a többi anyanyelv. *Valóság* XL/1. január 1-11.
- BALOGH Katalin (1999): Az idegennyelvi kultúra taníthatóságáról. In: Blaskó Mária – Kohn János (szerk.): *A nyelv mint szellemi és gazdasági tőke*. Szombathely, III. kötet, 303-307.
- BÁRDOS Jenő (2000): *Az idegen nyelvek oktatásának elméleti alapjai és gyakorlata*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- BÁRDOS Jenő (1988): *Nyelvtanítás: múlt és jelen*. Magvető Kiadó, Budapest
- BELL, Daniel (2001): Az információs társadalom társas keretrendszer. *Információs társadalom* 3-34.
- BOGNÁR Vilmos – FEHÉR Zsuzsa – VARGA Csaba (szerk.) (1998): *Mi a jövő?* Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság, Budapest
- BOHN, Herbert – SCHUMANN, Christine – STANG, Richard (szerk.) (1996): *Nyelvek*. Német Népfőiskolai Szövetség Nemzetközi Együttműködési Intézete, Budapest
- CASTELLS, Manuel (1999): *Information technology, globalization and social development*. UNRISD Discussion Papers
- CHRIST, Herbert (é.n.): Az európai nyelvpolitika kihatásai az idegennyelv-oktatásra. In: Szépe György – Derényi András (szerk.): *Nyelv, hatalom, egyenlőség. Nyelvpolitikai írások*. Corvina, Budapest.
- CRYSTAL, David (1998): *A nyelv enciklopédiája*. Osiris, Budapest
- CZEIZER Zoltán – CSANÁDY Márton (szerk.) (1999): *Az Internet mítosz*. Kodolányi füzetek 3. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár
- CSEPELI György (1996): Kultúra és identitás. In: Terts István (szerk.): *Nyelv, nyelvész, társadalom. Emlékkönyv Szépe György 65. születésnapjára*. JPTE, Pécs, I. kötet, 33-37.
- CSEPELI György (2000): Kultúrák keresztüzében, avagy a népek közötti kommunikáció esélyei. In: *Emberek vetése* (Jószöveg – Hiánypótló sorozat). Jószöveg Műhely Kiadó, 7-17.
- CERNUS Sándorné (1999): „Kultúrák között”, avagy interkulturális összefüggések. In: Blaskó Mária – Kohn János (szerk.): *A nyelv mint szellemi és gazdasági tőke*. Szombathely, III. kötet, 309-313.
- DEME László (1990): Nyelv és nyelvészet a tudományos-technikai forradalom idején. In: *Nyelviünk jövője és jövőnk nyelve*. Magyar Eszperantó Szövetség, Budapest. 7-24.
- DESSEWFFY Tibor (2002): A kultúra szerepe az Információs Korban... In: *A kocka el van veszve*. Infonia–Aula. 111-122.
- FARAGÓ Péter (2002): A tudástársadalom mítosza. *Jel-kép* 2002/4. 49-65.
- FEISCHMIDT Margit (1997): Multikulturalizmus: kultúra, identitás és politika új diskurzusa In: *uő* (szerk.): *Multikulturalizmus*. Osiris – Láthatatlan Kollégium, Budapest. 7-28.
- FORGÁCS József (é.n.): *A társas érintkezés pszichológiája*. Kairosz, h.n.
- GALAMBOS Csaba (2003): Nyelvtanítás és technika. In: Ujváry Gábor (szerk.): *A magyar mint idegen nyelv és a hungarológia oktatása az Európai Unió csatlakozás jegyében*. Balassi Bálint Intézet, Budapest. 75-87.
- GALLO-CRAIL, Rhodalyne – ZERWEKH, Robert (2002): Language learning and the Internet: student strategies in vocabulary acquisition. In: Spreen, C. A. (ed.): *New technologies and language learning: Cases in the less commonly taught languages*. Honolulu, HI: University of Hawai'i. 55-79.
- GIAY Béla (1998): A magyar mint idegen nyelv/hungarológia oktatásának módszertani fejlesztéséhez. In: Giay Béla – Nádor Orsolya (szerk.) (1998): *A magyar mint idegen nyelv. Hungarológia*. Janus–Osiris, Pécs/Budapest. 351-391.

- GIDDENS, Anthony (2000): *Elszabadult a világ. Hogyan alakítja át életünket a globalizáció?* Perfekt Kiadó, Budapest
- GYÖRGY Péter (1998): Iskola a határon. In: uő: *Digitális éden*. Magvető, Budapest. 205-219.
- HANKISS János (1934): A kultúrdiplomácia alapvetése. In: Giay Béla – Nádor Orsolya (szerk.) (1998): *A magyar mint idegen nyelv. Hungarológia*. Janus–Osiris, Pécs/Budapest 176-179.
- HEGEDŰS József (1996): Az idegennyelv-elsajátítás néhány általános kérdése. In: Terts István (szerk.) (1996): *Nyelv, nyelvész, társadalom. Emlékkönyv Szépe György 65. születésnapjára*. JPTE, Pécs, I. kötet, 106-109.
- HIDAS Judit (1996): Az interkulturális sztereotípiákról. In: Terts István (szerk.) (1996): *Nyelv, nyelvész, társadalom. Emlékkönyv Szépe György 65. születésnapjára*. JPTE, Pécs, I. kötet, 110-115.
- HOFFMANN Orsolya (2001): Számítógéppel segített nyelvtanítás. Realitások Székesfehérváron. In: Bartha Magdolna – Stephanides Éva (szerk.) (2001): *A nyelv szerepe az információs társadalomban*. Székesfehérvár, 57-65.
- JÓNÁS Frigyes (2003): Az országismeret didaktikai alapvonalai a magyar mint idegen nyelv vonatkozásában. *Hungarológiai Évkönyv* 4: 160-166.
- KAPITÁNY Ágnes – KAPITÁNY Gábor (1996): *Kultúrák találkozása – Kultúraváltás*. Szombathely, Savaria University Press
- KOVÁCS Ilma (1997): *Új út az oktatásban?* Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Felsőoktatási Koordinációs Iroda, Budapest
- KOZMA László – FÓRIS Ágota (2002): Kultúra és nyelv a globalizáció folyamatában. *Tudásmenedzsment* III/2. (november) 3-13.
- LAJOS Tamás (1996): *Informatika a nyitott és távoktatásban*. Előadás az *Informatika a felsőoktatásban '96* című konferencián: www.bme-tfk.bme.hu/frame_elmelet.html
- LENGYEL Veronika (1998): *Az Internet világa* Budapest
- LESZNYÁK Ágnes (2002): Az angol mint *lingua franca* az oktatásban. Problémák és perspektívák. *Modern Nyelvtanítás* VI/2-3: 24-34.
- MARÓTI Orsolya (2003): *Szia, professzor úr!* Pragmatikai hibák idegen ajkúak magyar nyelvhasználatában. *Hungarológiai Évkönyv* 4.: 166-172.
- MATICSÁK Sándor (1999): Magyar nyelvtanítás a kilencvenes évek végén. *Hungarológia* I/1-2. 145-160.
- MOLNÁR Andrea (2001): *Idegennyelv-tanítás – másképpen? Minták a magyarországi tanítási gyakorlatból*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest
- NÁDOR Orsolya (1998): A magyar mint idegen nyelv/hungarológia oktatásának történeti kérdései. In: Giay Béla – Nádor Orsolya: (szerk.) (1998): *A magyar mint idegen nyelv. Hungarológia*. Janus–Osiris, Pécs/Budapest 53-127.
- NÁDOR Orsolya (2003a): Magyar nyelv – magyar mint idegen nyelv – Európai Unió. In: Ujváry Gábor (szerk.) (2003): *A magyar mint idegen nyelv és a hungarológia oktatása az Európai Unió csatlakozás jegyében*. Balassi Bálint Intézet, Budapest. 15-23.
- NÁDOR Orsolya (2003b): Nyelvek és kultúrák találkozása – a magyar mint idegen nyelv szemszögéből. *Hungarológiai Évkönyv* 4: 172-182.
- NEGROPONTE, Nicolas (2002): *Digitális létezés*. Typotex, Budapest
- NIEDERMÜLLER Péter (1999): A kultúrák közti kommunikációról. In: Béres István – Horányi Özséb (szerk.) (1999): *Társadalmi kommunikáció*. Osiris, Budapest. 96-113.
- NYÍRI Kristóf (1999): Információs társadalom és nemzeti kultúra. *Replika* 38: 183-194.
- NYÍRI Kristóf (2000): Globális kultúra, helyi társadalom. In: Glatz Ferenc (szerk.) (2000): *Az információs társadalom. Magyarország az ezredfordulón*. MTA, Budapest. 43-65.
- PÁL Erika (2001): A kultúraspecifikus ismeretek jelentősége a magyar mint idegen nyelv oktatásában *Hungarológiai Évkönyv* 2: 128-135.

- RADFORD, Allyn: *The future of Multimedia in Education*. www.firstmonday.dk
- RÓZSA György (1995): *Kulturális örökség és információs társadalom*. Argumentum
- RUDENSTINE, Neil (2003): Az Internet megváltoztatja a felsőoktatást. In: Nyíri Kristóf (szerk.) (2003): *Virtuális egyetem Magyarországon*. Typotex, Budapest. 51-62.
- SÁRVÁRI Judit – ZÁKÁNY Judit (1999): Teaching interkultural communication. In: Blaskó Mária – Kohn János (szerk.) (1999): *A nyelv mint szellemi és gazdasági tőke*. Szombathely, III. kötet, 333-338.
- SULYOK Tamás (2002): Az oktatás és az információs társadalom. *Tudásmenedzsment* 2002/1. 49-60.
- SZENTES Tamás (2002): A globalizációs folyamat kedvező és kedvezőtlen hatásai. *Magyar Tudomány* 2002/6.
- SZÉPE György (1999): Szakemberek és beszélők együttműködése a magyar nyelv jelenével és jövőjével kapcsolatos kérdésekben. In: Glatz Ferenc (szerk.) (1999): *A magyar nyelv az informatika korában*. MTA, Budapest. 119-129.
- SZÉPE György (2001): Az Internet-korszak nyelvészete. In: uő: Szépe György (2001): *Nyelvpolitika: múlt és jövő*. Iskolakultúra, Pécs. 85-100.
- SZILI Katalin (2003): Magyarul beszélvén... A magyar nyelv a kultúrák közötti kommunikációban. In: Ujváry Gábor (szerk.) (2003): *A magyar mint idegen nyelv és a hungarológia oktatása az Európai Unió csatlakozás jegyében*. Balassi Bálint Intézet, Budapest. 23-35.
- SZŐNYI György Endre (1999): A magyar kultúra tanításának módszertani kérdéseire. *Hungarológia* 1/1-2. 99-107.
- TIFFIN, John – RAJASINGHAM, Lalita (1995): *In search of the virtual class. Education in an information society*. London–New York, Routledge
- TOMASELLO, Michael (2002): *Gondolkodás és kultúra*. Osiris, Budapest
- TURI László (2003): Virtuális oktatás – valóságos trendek. In: NYÍRI Kristóf (szerk.) (2003): *Virtuális egyetem Magyarországon*. Typotex, Budapest. 166-174.
- WALLACE, Patricia (2002): *Az Internet pszichológiája*. Osiris, Budapest
- WARDHAUGH, Ronald (1995): *Szociolingvisztika*. Osiris – Századvég, Budapest
- WOLFF, Dieter (1998): Megjegyzések az európai többnyelvűséggel és nyelvi uniformizálással kapcsolatban. *Modern Nyelvoktatás* IV./2-3. 3-11.
- Z. KARVALICS László (1995): *Információs társadalom. A technikától az emberig*. Műegyetemi Kiadó, Budapest
- Z. KARVALICS László (2000): Nyelv minden mennyiségben. In: uő: *Fogpiszkáló a hálózaton. Írások az internetről*. Prím Kiadó, Budapest. 50-53.
- ZIMMERMANN Claudia (1996): Multilingual language teaching. In: Terts István (szerk.): *Nyelv, nyelvész, társadalom. Emlékkönyv Szépe György 65. születésnapjára*. JPTE, Pécs, II. kötet, 315-322.